

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 339/2021-38

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Wüstenrot poisťovňa, a. s.**, Karadžičova 17, Bratislava, IČO 31 383 408, zastúpenej SEDLAČKO & PARTNERS, s. r. o., Štefánikova 8, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Obdo/67/2019 z 11. decembra 2019 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Obdo/67/2019 z 11. decembra 2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Obdo/67/2019 z 11. decembra 2019 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **680,74 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavného súdu 11. marca 2020 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením najvyššieho súdu, ktorým bolo zamietnuté jej dovolanie proti rozhodnutiu krajského súdu v súvislosti s rozsudkom pre zmeškanie okresného súdu. Sťažovateľka sa okrem vyslovenia porušenia svojich základných práv domáha zrušenia rozhodnutia najvyššieho súdu s tým, že vec sa mu vráti na ďalšie konanie.

II.

2. Sťažovateľka bola žalovanou v civilnom spore. K žalobe fyzickej osoby – podnikateľa ešte z decembra 2012 sa na výzvu vyjadrila tak, že žalobu žiadala zamietnuť, čo odôvodnila rozsiahlou, predovšetkým právnou argumentáciou bez osobitých návrhov na dokazovanie. Okresný súd nariadil pojednávanie na 13. február 2018. Spolu s predvolaním bol sťažovateľke 22. januára 2018 na pokyn sudkyne doručený osobitne neautorizovaný dokument označený sudkyňou ako poučenie o procesných právach a povinnostiach strán sporu v aktuálnom znení. Zatiaľ, čo toto poučenie v znení priloženom k ústavnej sťažnosti obsahovalo na štyroch stranách textu medzi rôznymi poučeniami aj poučenie podľa § 274 Civilného sporového poriadku, poučenie, ktoré je súčasťou pripojeného spisu okresného súdu, obsahovalo na približne dvoch stranách pod podnadpisom rozsudok pre zmeškania aj nasledovný text, ktorý zjavne poučenie podľa § 274 Civilného sporového poriadku neobsahuje:

*„Ak súd uznesením uložil žalovanému povinnosť v určenej lehote písomne sa vyjadriť k žalobe a v tomto svojom vyjadrení uviesť rozhodujúce skutočnosti na svoju obranu, pripojiť listiny, na ktoré sa odvoláva a označiť dôkazy na preukázanie svojich tvrdení a žalovaný túto povinnosť bez vážneho dôvodu nesplnil, súd **môže** aj bez nariadenia pojednávania **rozhodnúť** rozsudkom pre zmeškanie, ktorým žalobe vyhovie (§ 273 CSP).*

*Ak sa žalobca nedostavil na pojednávanie vo veci, hoci bol naň riadne a včas predvolaný a v predvolaní na pojednávanie bol žalobca poučený o následku nedostavenia sa vrátane možnosti vydania rozsudku pre zmeškanie a žalobca neospravedlnil svoju neprítomnosť včas a vážnymi okolnosťami, na pojednávaní **rozhodne** súd o žalobe podľa § 137 písm. a) na návrh žalovaného rozsudkom pre zmeškanie, ktorý žalobu zamietne.“*

3. Sťažovateľka sa na nariadené pojednávanie nedostavila a okresný súd rozhodol rozsudkom pre zmeškanie. Proti tomuto rozsudku podala sťažovateľka odvolanie s tým, že poučenie o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie malo byť obsiahnuté priamo v predvolaní, a ak tomu tak nebolo, súd nesprávne rozhodol rozsudkom pre zmeškanie. To vedie k tomu, že odvolanie je prípustné podľa § 356 písm. b) Civilného sporového poriadku, podľa ktorého odvolanie nie je prípustné proti rozsudku pre zmeškanie okrem prípadov odvolania podaného z dôvodu, že neboli splnené podmienky na vydanie takého rozhodnutia, a zároveň dôvodné podľa § 365 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku, podľa ktorého odvolanie možno odôvodniť len tým, že súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. O odvolaní rozhodol krajský súd tak, že napadnutý rozsudok pre zmeškanie potvrdil, keďže podmienku poučenia o možnosti rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie považoval za splnenú i tým, že poučenie nebolo obsiahnuté v predvolaní, ale v osobitnej listine doručovanej spolu s predvolaním.

4. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala sťažovateľka dovolanie v zásade z rovnakých dôvodov ako pri odvolaní. Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie odmietol ako neprípustné s tým, že rozdelenie obsahu predvolania do dvoch samostatných dokumentov nespôsobuje vadu konania podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku. Z hľadiska prieskumu procesných skutočností najvyšší súd v odôvodnení rozsudku uviedol, že v poučení o procesných právach a povinnostiach strán sporu, ktoré tvoria prílohu k predvolaniu

na pojednávanie strany, okresný súd sťažovateľku poučil aj podľa § 273 až § 274 Civilného sporového poriadku.

III.

5. Sťažovateľka tvrdí, že v rozpore s § 274 Civilného sporového poriadku nebola poučená v predvolaní na pojednávanie o možnosti rozhodnúť kontumačne v jej neprospech. Podľa sťažovateľky napadnutým uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania boli porušené jej základné práva, keďže ide o neprípustný výklad § 274 Civilného sporového poriadku. Podľa sťažovateľky predvolanie je procesným úkonom, ktorým súd vyzýva určené subjekty, aby sa dostavili na pojednávanie, a podmienky na vydanie rozsudku pre zmeškanie sú splnené iba vtedy, ak je poučenie obsiahnuté priamo v texte predvolania. Samostatná príloha sprievodnej správy súdu síce obsahuje viaceré všeobecné poučenia, no nenahrádza poučenie v predvolaní, čomu nasvedčuje jazykový, teleologický a i ústavnokonformný výklad.

6. Najvyšší súd k námietke sťažovateľky, ktorá je totožná s dovolacou námietkou, uviedol, že sa k nej vyjadril v odôvodnení namietaného uznesenia, kde uviedol, prečo ju považuje za neopodstatnenú. Ďalej uviedol, že považoval za nesporné, že poučenie o procesných právach a povinnostiach strán obsahuje aj poučenie podľa § 273 až § 274 Civilného sporového poriadku, a z toho vyplýva, že sa vzťahuje na konkrétne predvolanie na pojednávanie, a preto takéto poučenie nemožno kvalifikovať ako generálne poučenie, tak ako to špecifikoval dovolateľ. Len to, že okresný súd rozdelil obsah predvolania na pojednávanie do dvoch samostatných dokumentov, ktoré boli stranám doručené v tej istej elektronickej správe, nemožno vyhodnotiť ako procesné pochybenie, ktoré má za následok porušenie práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku. K zisteniu ústavného súdu, že nielen sťažovateľka, ale aj všetky inštancie všeobecných súdov pri rozhodovaní o rozsudku pre zmeškanie nesprávne vychádzali z toho, že poučenie obsiahnuté v osobitnej listine obsahovalo aj poučenie podľa § 274 Civilného sporového poriadku, hoci takéto poučenie tam uvedené nie je, najvyšší súd uviedol, že pri rozhodovaní je viazaný dovolacími dôvodmi, podľa § 440 Civilného sporového poriadku môže prihliadnúť len na tie vady, ktoré sú dovolateľom výslovne namietané, a nie je oprávnený preskúmať správnosť a úplnosť skutkových zistení, keďže podľa § 442 Civilného sporového poriadku nemá možnosť vykonávať dokazovanie. Najvyšší súd uzavrel, že nemal inú možnosť, než dovolanie sťažovateľky odmietnuť, a medzi jeho namietaným uznesením a porušením základných práv sťažovateľky neexistuje taká spojitosť, ktorá by umožňovala vysloviť záver o ich porušení.

7. Na výzvu zaslanú žalobcovi ako zúčastnenej osobe reagovala osoba, ktorá pokračuje v živnosti a spravuje dedičstvo po žalobcovi, ktorý 22. októbra 2020 zomrel, pričom dedičské konanie nie je skončené. Správca dedičstva odcitoval ustanovenia Civilného sporového poriadku, judikatúru všeobecných súdov o spôsobilosti byť účastníkom konania so záverom, že na procesnú subjektivitu ako procesnú podmienku musí súd prihliadať z úradnej povinnosti a počas celého konania.

8. Sťažovateľka k vyjadreniu najvyššieho súdu uviedla, že v ňom neboli vyjadrené žiadne nové skutočnosti, a preto zotrvala na ústavnej sťažnosti. K vyjadreniu správca dedičstva uviedla, že smrť žalobcu nie je dôvodom na zastavenie konania s tým, že s pokračovaním konania sa má vysporiadať najvyšší súd, ak mu bude vec vrátená na ďalšie konanie.

IV.

9. Obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je i to, že súdna ochrana bude poskytnutá postupom, ktorý upravuje zákon. Civilný sporový poriadok ako procesný predpis upravuje postup súdov v civilných sporoch, a preto je jeho dôsledné dodržiavanie nevyhnutným predpokladom riadnej realizácie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahovo zhodného práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorý jednotlivým štátom prenecháva priestor na zákonnú reguláciu postupu súdov v konaniach, v ktorých sa rozhoduje o občianskych právach a záväzkoch.

10. Civilný sporový poriadok v konaní na súdoch prvej inštancie v zásade predpokladá, že civilný spor bude rozhodnutý po posúdení rozhodujúcich sporných skutkových a právnych otázok, a to na verejnom pojednávaní riadne odôvodneným rozsudkom. V záujme efektivity súdneho rozhodovania však Civilný sporový poriadok vytvára viaceré spôsoby procesných postupov a rozhodnutí, ktorými môže byť civilný spor vyriešený aj inak. Tieto osobitné postupy sú upravené v prvej hlave tretej časti Civilného sporového poriadku s názvom Skrátene konania a skrátene rozhodnutia. Okrem platobného rozkazu a európskeho platobného rozkazu, ktorými možno vec, často len domnelý spor právoplatne vyriešiť v dôsledku prezumovaného konsenzu žalovaného, alebo skutočného konsenzu strán, ktorý sa prejavuje či už v rozsudku pre uznanie nároku alebo v rozsudku pre vzdanie sa nároku, je ďalším odklonom od štandardného procesného postupu rozhodnutie rozsudkom pre zmeškania či už žalovaného alebo žalobcu.

11. Osobitným predpokladom rozsudku pre zmeškanie je to, že je následkom porušenia procesnej povinnosti strany sporu, no s tým, že strana musí byť o následkoch porušenia svojej povinnosti pred rozhodnutím rozsudkom pre zmeškanie osobitne poučená. Osobitosť tohto poučenia nevyplýva len z toho, že poučenie o rozsudku pre zmeškania nie je súčasťou všeobecnej poučovacej povinnosti podľa § 160 Civilného sporového poriadku, ale i z toho, že takéto poučenie je potrebné urobiť osobitne, a to formálne kvalifikovaným spôsobom. Pri oboch typoch rozsudku pre zmeškanie musí byť strana podľa § 274 písm. a) a § 278 písm. a) Civilného sporového poriadku poučená o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie, a to v predvolaní na pojednávanie.

12. Takáto formou osobitne kvalifikovaná poučovacia povinnosť nie je bezúčelná, keďže rozsudok pre zmeškanie má pre stranu rovnaké následky ako rozhodnutie, ktoré by bolo výsledkom štandardného postupu, v ktorom by boli zohľadnené všetky námietky sporových strán. Osobitná forma poučenia je predurčená osobitosťou zásahu vyvolaného formálnym, nie materiálnym rozhodnutím rozsudkom pre zmeškanie. Najvyšší súd sa v namietanom rozhodnutí stotožnil s tým, že zaslanie predvolania a poučenia o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie v dvoch samostatných dokumentoch priložených k jednej elektronickej správe spĺňa zákonom definovanú požiadavku poučenia v predvolaní na pojednávanie. Takýto výklad však opomína to, že predvolanie na pojednávanie je osobitným, na rozdiel od všeobecného poučenia nielen čo sa týka formy, ale aj obsahu, zákonom upraveným úkonom súdu tak, ako to vyplýva z § 100 ods. 2 a 3 Civilného sporového poriadku, ktorý stanovuje formu a rozsah obsahu predvolania na pojednávanie. K tomu treba uviesť, že aj keď Civilný sporový poriadok vo viacerých miestach upravuje obsah poučenia, len pri rozsudku pri zmeškani v texte ustanovenia jasne zakotvuje, že poučenie musí byť súčasťou predvolania na pojednávanie. Výnimočnosť následku spočívajúca v rozhodnutí bez zohľadnenia skutkových a právnych námietok predurčuje výnimočnosť obsahu a formy poučenia o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie.

13. Otázka, či poučenie o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie môže byť aj v inom dokumente ako v zákonom predpokladanom, osobitne čo sa týka obsahu a formy inštitucionalizovanom úkone súdu (predvolaní podľa § 100 Civilného sporového poriadku) alebo na vyvolanie jeho účinkov, postačuje, že bude zaradené do osobitného, zákonom nepredpokladaného a súdnou praxou vytvoreného poučenia o procesných právach a povinnostiach strán sporu, je otázkou právneho posúdenia normy procesného práva obsiahnutej v § 274 písm. a) Civilného sporového poriadku. Najvyšší súd v zhode s rozhodnutiami okresného a krajského súdu dospel k právnemu záveru, že poučenie môže byť obsiahnuté aj v inom úkone súdu ako v predvolaní na pojednávanie. Takýto právny záver však v Civilnom sporovom poriadku nemá žiadnu oporu. To, že takéto poučenie má byť obsiahnuté priamo v predvolaní, gramaticky nepochybne vyplýva z § 274 písm. a) Civilného sporového poriadku. To, že ide o v zásade jediné poučenie, ktoré musí byť vykonané takouto formou, je zrejmé i zo systematického výkladu, keďže žiadne ďalšie obligatórne poučenie súdu v civilnom spore okrem poučenia o opravnom prostriedku nie je prísne viazané na úkon súdu, pri ktorom takéto poučenie musí byť urobené. Tento prístup zákona ku konštrukcii poučovacej povinnosti zodpovedá účelu rozsudku pre zmeškanie, ktorým je sankcionovanie strany za nedostavenie sa na pojednávanie v zásade najprísnejším procesným následkom spočívajúcim v strate sporu. Rovnako formálne prísny koncept kvalifikovanej formy poučenia je zrejmý aj pri rozsudku pre zmeškanie z dôvodu nevyjadrenia sa k žalobe podľa § 273 Civilného sporového poriadku, keď žalovaný musí byť o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškania poučený formou do vlastných rúk doručeného uznesenia.

14. Z pohľadu štandardných metód výkladu je preto zrejmé, že právny názor okresného a krajského súdu, ktorý predurčil ich procesný postup, je výsledkom zjavne nesprávneho právneho posúdenia normy podústavného procesného práva. I keď by sa mohlo zdať, že takýto výklad, bazirujúci na forme poučenia, smeruje k formalistickému záveru výkladu procesnej normy, nie je tomu tak, keďže ide o výklad normy formálneho procesného práva, ktorý umožňuje vytvorenie takej konštrukcie skončenia sporu, ktorý nie je výsledkom materiálneho vedenia sporu, ale záverom, ktorý sa prejavuje jeho formálnym vyriešením rozsudkom pre zmeškanie. Rozsudok pre zmeškanie môže byť v príkrom rozpore s výsledkom sporu, ktorý by bol dosiahnutý pri nevyužití tohto nekonsenzuálneho procesného odklonu. Formálny procesný odklon vyžaduje dôsledný výklad podmienok takéhoto procesného postupu, a aj preto musí vychádzať predovšetkým z gramatickej metódy výkladu zameranej na výslovné znenie ustanovenia zákona, ktoré takýto procesný odklon umožňuje. Preto je z pohľadu výkladu § 274 písm. a) Civilného sporového poriadku nevyhnutné dospieť k tomu, že poučenie o možnosti rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie musí byť súčasťou predvolania na pojednávanie, a nie akéhokoľvek iného úkonu súdu, ktorý v tomto ustanovení nie je, či priamo alebo nepriamo upravený.

15. Poslednou otázkou zostáva to, či v rovine podústavného práva nesprávny právny názor okresného a krajského súdu viedol k tomu, že sťažovateľke bolo nesprávnym procesným postupom znemožnené, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Zodpovedanie tejto otázky v konečnom dôsledku vedie k odpovedi na otázku nastolenú ústavnou sťažnosťou, teda či namietané uznesenie najvyššieho súdu viedlo k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Sťažovateľka v spore so žalobcom rozsiahlou, prevažne právnou argumentáciou, spochybnila dôvodnosť žalobcom uplatneného nároku. Vzhľadom na to, že z jej vyjadrenia k žalobe

nevyplývali osobité návrhy na dokazovanie, bolo možné, aby okresný súd rozhodol na prvom pojednávaní bez toho, aby bolo nutné toto prvé pojednávanie odročiť. Namiesto toho okresný súd rozhodol rozsudkom pre zmeškanie, hoci pri nahliadnutí na text poučenia o procesných právach a povinnostiach strán sporu tak, ako je obsiahnuté v spise, mu muselo byť zrejmé, že sťažovateľka nebola poučená o tom, že ak sa nedostaví na pojednávanie, rozhodne sa na návrh žalobcu rozsudkom pre zmeškanie, ktorým sa žalobe vyhovie.

16. Tento procesný postup viedol k tomu, že okresný súd sa nevysporiadal s vecnými námietkami sťažovateľky, a tak je znemožnil procesné právo podať odvolanie, ktorým sťažovateľka mohla namietnuť či už skutkovú alebo právnu nesprávnosť rozsudku okresného súdu. Takýto zásah do procesných práv sa v podstate svojou mierou rovná akémukoľvek inému postupu, ktorý by sa prejavil nedostatočným vysporiadaním sa s rozhodujúcou argumentáciou sťažovateľky alebo nedôvodným odmietnutím jej riadneho opravného prostriedku. Keďže sťažovateľke bolo nedôvodne znemožnené vecné prejednanie jej sporu, došlo podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku v rovine podzákonného práva rozhodnutiami okresného a krajského súdu k nesprávnemu procesnému postupu, ktorým sťažovateľke bolo znemožnené, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Základným procesným právom žalovanej strany v spore je to, aby bolo rozhodnuté po riadnom posúdení jej procesnej obrany. Keďže k náprave týchto pochybení nedošlo, hoci malo dôjsť v rozhodnutí najvyššieho súdu, došlo v dôsledku toho k porušeniu sťažovateľkou uvedených, obsahom v zásade zhodných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Okrem vyslovenia porušenia základných práv bolo preto namietané uznesenie najvyššieho súdu podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy zrušené a vec mu bola podľa čl. 127 ods. 2 tretej vety ústavy vrátená na ďalšie konanie, v ktorom je najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu z tohto nálezu.

V.

17. Čo sa týka nevecnej argumentácie advokátom zastúpeného správcu dedičstva a pokračovateľa v živnosti žalobcu – zúčastnenej osoby, treba uviesť, že podľa § 184 Civilného mimosporového poriadku správca dedičstva vykonáva úkony nevyhnutné na zachovanie majetkových hodnôt patriacich do dedičstva a podľa § 13 živnostenského zákona správca dedičstva môže v živnosti pokračovať až do skončenia konania o prejednaní dedičstva. Na základe týchto ustanovení bol správca dedičstva nielen oprávnený, ale vo vzťahu k dedičom aj povinný vecne sa vyjadriť k ústavnej sťažnosti, keďže spor na všeobecných súdoch vyplynul zo živnostenského podnikania žalobcu, ktorého dedičstvo doteraz nebola vysporiadané. Keďže tak správca dedičstva neurobil, nebol dôvod na to, aby ústavný súd v konaní o ústavnej sťažnosti vykonal akékoľvek ďalšie opatrenia ako uskutočnené doručenie ústavnej sťažnosti na vyjadrenie. Samotné doručenie ústavnej sťažnosti na vyjadrenie umožňuje, aby ústavný súd v konaní o ústavnej sťažnosti pokračoval bez toho, aby prijímal akékoľvek ďalšie procesné opatrenia.

VI.

18. Zistené porušenie základných práv sťažovateľky odôvodňuje to, aby jej najvyšší súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov úplne nahradil trovy konania,

ktoré jej vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady 680,74 eur bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna šestina priemernej mzdy za predchádzajúci polrok (§ 1 ods. 3 v spojení s § 11 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľka má nárok na náhradu za dva úkony právnej služby v roku 2020 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti 2 x 177 eur) a za jeden úkon právnej služby v roku 2019 (vyjadrenie 181,17 eur), čo spolu s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 10,62 eur a 10,87 eur) predstavuje 567,28 eur, k čomu treba podľa § 18 ods. 3 vyhlášky pripočítať daň z pridanej hodnoty 113,46 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. novembra 2021

Robert Šorl
predseda senátu